

פענוח הערות ומראי-מקומות

בס"ד. ליקוטי שיחות חלק י"ט פרשת עקב שיחה ד'

עקב יא, יד ונתתי מטרארצצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנה ותירשף ויצהרך:

רש"י: ונתתי מטרארצצכם: עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי:

בעתו: בלילות שלא יטריחו אתכם: דבר אחר בעתו, בלילי שבתות שהכל מצויין בבתיהם:

7) ראה ויקרא רבה (פרשה לה, י). (וז"ל) דבר אחר, ונתתי גשמיכם בעתם, בלילות. בימי הורדוס המלך היו גשמים יורדין בלילות, בשחרית נשבה הרוח, נתפזרו העבים, זרחה החמה, נתנגבה הארץ, והיו פועלים יוצאים ועוסקין במלאכתן, ויודעין שרצון אביהם שבשמים מעשיהם. דבר אחר, ונתתי גשמיכם בעתם בלילי שבתות. מעשה בימי שמעון בן שטח ובימי שלמצה המלכה, שהיו גשמים יורדים בלילי שבתות, עד שנעשו חטים ככליות, ושעורים כגרעיני הזיתים, ועדשים כדינירי זהב, ובצרו מהם חכמים והניחום לדורות הבאים להודיע כמה חטא גורם. לקיים מה שנאמר עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם. תורת כוהנים על הפסוק. ונתתי גשמיכם בעתם, ברביעיות. אתה אומר ברביעיות, או אינו אלא בערבי שבתות, אמרו, אפילו שנים כשני אליהו וגשמים יורדים בערבי שבתות אינו אלא סימן קללה, הא מה אני מקיים ונתתי גשמיכם בעתם, ברביעיות. מעשה בימי הורדוס שהיו גשמים יורדים בלילות, בשחרית זרחה חמה, ונשבה הרוח, ונתנגבה הארץ, והפועלים יוצאים למלאכתם, ויודעים שמעשיהם לשם שמים. ונתתי גשמיכם בעתם, בלילות שבתות. מעשה בימי שמעון בן שטח בימי שלמצו (שלומציון?), גשמים יורדים מלילי שבת לילי שבת, עד שנעשו חטים ככליות, ושעורים כגרעיני זיתים, ועדשים כדינירי זהב, וצרו מהם חכמים והניחום לדורות הבאים להודיע כמה חטא גורם. לקיים מה שנאמר, עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם. וראה לקמן הערה

11.

1) פרשתנו יא, יד ונתתי מטרארצצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנה ותירשף ויצהרך:

2) מספרי פרשתנו פסקא מ"א בסופו. (וז"ל): דבר אחר, מה תלמוד לומר בכל לבבכם ובכל נפשכם, והלא כבר נאמר בכל לבבך ובכל נפשך, להלן ליחיד, כאן לציבור, להלן לתלמוד, כאן למעשה. הואיל ושמעת עשה עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי, ונתתי מטרארצצכם בעתו:

4) בתחילתה - כו, ד. ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו:

5) מגור אריה כאן. (וז"ל): עשיתם את שעליכם וכו'. נראה שדרשו כך, מפני שבפרשת בחקתי כתב ברכות הרבה, וכאן לא כתב אלא "ונתתי מטרארצצכם" ותו לא, אלא הכא לא איירי בברכות שהקדוש ברוך הוא נותן להם, רק שהקדוש ברוך הוא יעשה את שלו, והיינו ברכה שהיא צריכה אל הבריות, והיינו דבר שהוא מוטל עליו. ולפיכך פירשו שהקדוש ברוך הוא יעשה את שלו מה שהוא ראוי לו לעשות - הברכות שהם ראויים להיות. וכן לקמן אצל "והוריש ה' את כל הגוים וכו'", פירושו כמו בכאן, דכתיב "כי אם שמור תשמרון והוריש", וקשיא למה לא נתן השכר רק להוריש, אלא כך אמר, אתם עשיתם את שלכם, אף אני אעשה את שלי, ודבר זה - להוריש הגוים - הוא מוטל עלי:

6) פירוש רש"י בחוקותי (שם, ה). (וז"ל): ואכלתם לחמכם לשבע - אוכל קמעא והוא מתברך במעיו: וראה לקמן הערה 14.

8) ספרי על הפסוק ("מלילי שבת ללילי שבת"). (ז"ל:): רבי נתן אומר, בעתו, מלילי שבת ללילי שבת, כדרך שירדו בימי שלמצו המלכה.

9) על פי תורת כהנים על הפסוק. ויקרא רבה שם. (הועתק לעיל הערה 7)

10) בתענית (כג, ריש עמוד א): בלילי רביעית ובלילי שבתות. (ז"ל:): תנו רבנן: ונתתי גשמיכם בעתם... דבר אחר: בעתם - בלילי רביעיות ובלילי שבתות. שכן מצינו בימי שמעון בן שטח, שירדו להם גשמים בלילי רביעיות ובלילי שבתות, עד שנעשו חטים ככליות, ושעורים כגרעיני זיתים, ועדשים כדינרי זהב, וצררו מהם דוגמא לדורות, להודיע כמה החטא גורם, שנאמר, עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם. וכן מצינו בימי הורדוס שהיו עוסקין בבנין בית המקדש, והיו יורדין גשמים בלילה, למחר, נשבה הרוח, ונתפזרו העבים, וזרחה החמה, ויצאו העם למלאכתן, וידעו שמלאכת שמים בידיהם. (וברשי"י ישן בחוקותי שם: בלילי רביעית) בעתם - בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון בלילי רביעית: וראה בארוכה מפרשי רש"י שם.

ברטנורא - בעתם בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון לילי שבתות. פי' מפני שאגרת בת מחלת שהיא מלכת המזיקין מהלכת בעולם בלילי רביעיות ובלילי שבתות ובני אדם נזהרין מלצאת ולא קא חשיב אלא לילי שבתות מפני שלמחרתו שבת ואין בטול מלאכה בכך כשהקרקע רטוב אין דרך לעשות בו מלאכה: גור אריה - ... שאף ירידת הגשמים יהיו בזמן שלא יצטערו מהם הבריות - בלילי שבתות שאין דרך הבריות לצאת.... כאן פירש רש"י בלילי שבתות בלבד, ובמסכת תענית "ונתתי גשמיכם בעתם" בלילי שבתות ובלילי רביעית. ופירוש, שבאלו ב' לילות שולטים ב' כוכבים רעים מזיקין, והם שבת בליל ד' ומאדים בלילי שבתות, ומפני כך אין דרך הבריות לצאת. ונראה דלא קשיא מידי, דאם לא יצטרך אלא פעם אחת בשבוע, שאין השנה שחונה, יהיו בודאי בלילי שבתות, שאז שני טעמים ביחד, שהרי אין אדם יוצא למלאכות - אפילו ב' או ג' אנשים אין יוצאין יחד. אבל בליל רביעי ובליל שבתות אין איסור לצאת רק יחידים בשביל סכנת המזיקין, כדאיתא בערבי פסחים, אבל הרבה בני אדם יחד אין כאן סכנת המזיקין, ומותר לצאת, ולפיכך יותר מסתבר שיהיה הגשמים בלילי שבתות - אם לא יצטרך רק פעם אחת. אבל כשאין די בפעם אחת, שהשנה שחונה וצריך ב' פעמים, אז ירד המטר בליל שבתות ובליל

רביעית: משכיל לדוד - בעתם בשעה וכו'. דק"ל דמדכתיב גשמיכם ביו"ד לשון רבים ר"ל גשמים טובא דהיינו יורה ומלקוש וא"כ הול"ל בעתותם נמי בלשון רבים דבעתם היינו שם יחיד בכינוי הרבים כלומר בעת שלהם והיכי אפשר לומר ב' גשמים בעת א' ולכך מפרש דה"ק לעולם יהיה בעת א' כל זמן שיבא גשם יהיה באותו עת דהיינו בלילי שבתות. ועפ"י דרכנו למדנו מ"ט לא נקט רש"י בלילי רביעיות ובלילי שבתות כדאמור רבנן בפ"ג דתענית. דא"כ הרי הן שתי עתות. והדרא קושייא דליכתוב בעתותם. לכך נקט בלילי שבתות לבד כדאמור בת"כ דפשטא דקרא הכי משמע. וטעמא דברייתא דת"כ לאו משום הסכנה הוא דלא נפקי אלא משום דכ"ע שכיחי בבתייהם לענג את השבת וליכא שום צורך לצאת. וא"ת א"כ תוקשי לדרשא דגמ' כדלעיל דהול"ל בעתותם. לק"מ דהא כי דייקנן על כרחין ליכא למימר דקרא קא נסיב בלילי רביעיות ובלילי שבת משום דלא שכיחי דנפקי משום סכנת אגרת בת מחלת דהא בפרק ערבי פסחים אמרינן דמעיקרא הוה שכיחא בכל ליליא פעם אחת פגע בה ר"ח בן דוסא וא"ל גוזרני עליך שלא תעברי בישוב לעולם. א"ל במטותא מינך שבוק לי רווחא פורתא שבק לה לילי רביעיות וליילי שבתות ע"כ א"כ לא שייך כלל לומר דכתב קרא על מה שיהיה אחר גזרת ר"ח בן דוסא דאילו מקמי הכי ליכא שום הפרש בין לילי רביעיות לשאר לילות א"כ ע"כ עת דקרא ליכא לפרושי אלא בלילי שבת ולא מטעם סכנה אלא כדאמרן משום דלא שכיחי דנפקי בכדי אלא כ"ע נכנסים לאכול פתן בלילי שבתות ויושבים בבתייהם לבטח. ומיהו אמור רבנן דהשתא מיהא אחר גזרת ר"ח בן דוסא דרגיל עלמא למנועי מלמיפק בלילי רביעיות אה"נ דמצי למיתי מטרא נמי בלילי רביעיות מההיא טעמא דהוה אתי מקמי הכי בליל שבת דהשתא מיהא בלילי רביעיות נמי לא שכיחי דנפקי. וקושטא דמלתא הוא דאמור רבנן ומיהו לאו לפרושי לקרא על לילי רביעיות דע"כ קרא לאו להכי מתוקם כדאמרן. ואף על גב דהתם בפ' ע"פ איתא תו דאביי גזר עלה שלא תעבור ביישוב לעולם. מ"מ הא דאמור בעתם בלילי רביעיות וכו' ברייתא היא דקדמה לזמן אביי טובא ומיירי אחר גזרת ר"ח בן דוסא: רא"ם - נעתק לקמן הערה 23. ואין כאן מקומו.

11-12) (עיין לעיל הערות 7-8)

13) נח ה, כב (ז"ל:): עד פליימי הארץ זרע וקציר וקר וחס וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו:

14) רש"י על הפסוק (פרשתנו שם, טו) "ונתתי עשב בשדך. (וז"ל) ונתתי עשב בשדך - ...דבר אחר, שתהיה גוזז תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינה פוחתת מדגנה: בפירושו על הפסוק (פרשתנו שם) "ואכלת ושבעת". (וז"ל): ואכלת ושבעת - הרי זו ברכה אחרת, שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים: כנפרשת בחוקותי ואכלתם לחמכם לשבע - אוכל קמעא והוא מתברך במעיו: רא"ם פרשתנו שם. (וז"ל): ואכלת ושבעת הרי זו ברכה אחרת, שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים. פירוש: אין "ואכלת ושבעת" דבק עם "ונתתי עשב בשדך לבהמתך", דמה עניין זה לזה, אלא היא ברכה בפני עצמה. ומה שאמרו "שתהא ברכה מצויה בפת", ולא כמשמעו, שיהיה רוב דגן, שתאכל ותשבע, הוא מפני, שכיון שיש כל כך עשב בשדך עד שתגוזז ממנו לבהמתך והמותך לדגן, פשיטא שתאכל ושבעת, מה תלמוד לומר: "ואכלת ושבעת", שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים, אוכל קמעא ושבע. רמב"ן פרשתנו (שם. יג). (וז"ל): בכל לבבכם ובכל נפשכם - והלא כבר הזכיר בכל לבבך ובכל נפשך, אלא אזהרה ליחיד ואזהרה לצבור, לשון רש"י מספרי. ובאור הענין, כי השם לא יעשה הנסים תמיד, לתת מטר הארץ בכל עת יורה ומלקוש ולהוסיף בדגן ובתירוש וביצהר ולהרבות גם העשב בשדה לבהמה או שיעצור השמים וייבשו, רק על מעשה רוב העם, אבל היחיד הוא בזכותו יחיה והוא בעונו ימות. והנה אמר כי בעשותם כל המצות מאהבה שלימה יעשה עמהם את כל הנסים האלה לטובה, ואמר כי בעבדם ע"ז יעשה עמהם אות לרעה: ודע כי הנסים לא יעשו לטובה או לרעה רק לצדיקים גמורים או לרשעים גמורים, אבל הבינונים כדרך מנהגו של עולם יעשה בהם טובה או רעה כדרכם וכעלילותם:

16) מפירוש רש"י פרשתנו על הפסוק (שם, כג) "והוריש ה'." (זה לשון הפסוק): וְהוֹרִישׁ ה' אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וַיִּרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִכֶּם: (זה לשון רש"י שם): והוריש ה' - עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי: וברא"ם שם. (זה לשונו): והוריש ה' עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי. בספרי. פירוש: הא דנטפל הקדוש ברוך הוא עצמו להוריש את כל הגוים האלה, כדכתיב: "והוריש ה'" ודרשו בספרי: "ה' מוריש, ואין בשר ודם מוריש", הוא מפני שעשיתם את כל מצותיו מאהבה, כדכתיב: "כי אם שמור תשמרון את כל המצוה... לאהבה את ה' אלוקיכם" ונדמתם לו בכל מדותיו, כדכתיב: "ללכת בכל דרכיו", ודרשו בספרי: "מה הוא רחום, אף אתה

רחום. מה הוא חנון, אף אתה חנון. מה הוא צדיק, אף אתה צדיק. מה הוא גומל חסדים, אף אתה גומל חסדים. ונדבקתם בו, כדכתיב: "ולדבקה בו" ודרשו בספרי: הדבק בחכמים ובתלמידיהם, ומתוך כך מעלה אני עליכם כאילו נדבקתם בי, לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא מאחר שעשיתם אתם מה שעליכם לעשות, אף אני אעשה מה שעלי לעשות, ולפיכך הוצרכתי להטפל אני בעצמי להוריש הגוים האלה מלפניכם.

17) לקוטי שיחות חלק י"ז ע' 314 ואילך. (לא נעתק).

18) כו. טו השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש:

19) ספרי על הפסוק. (וז"ל): השקיפה ממעון קדשך, עשינו מה שגזרתה עלינו, עשה עמנו מה שהבטחתנו, השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך וכו. מעשר שני פרק ה משנה י"ג. (וז"ל): השקיפה ממעון קדשך מן השמים. עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה מה שהבטחתנו. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל, בבנים ובנות. ואת האדמה אשר נתת לנו, בטל ובמטר, ובולדות בהמה. כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש, כדי שתתן טעם בפירות:

20) פרש"י תולדות כו, ה....מצותי - דברים שאילו לא נכתבו ראויין הם להצטוות כגון גזל ושפיכות דמים: חקותי - דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך וחקותיו על עבדיו: אחרי יח, ד. משפטי תעשו - אלו דברים האמורים בתורה במשפט, שאלו לא נאמרו, היו כדאי לאמרן: ואת חקתי תשמרו - דברים שהם גזירת המלך, שיצר הרע משיב עליהם, למה לנו לשומרן, ואומות העולם משיבין עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת, לכך נאמר אני ה' גזרתי עליכם, אי אתם רשאים להפטר:

21) רש"י ריש פרשת חוקת. זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני, ואין לך רשות להרהר אחריה: וראה פרש"י במקומות שבהערה הקודמת

22) לקוטי שיחות שם ע' 318 ואילך. לקו"ש ח"ג פ' בחוקותי. (לא נעתק).

23) רא"ם כאן. (וז"ל): ונתתי מטר ארצכם עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי. בספרי. ונראה לי

"בלילי שבתות ובלילי רביעיות", ואם כן צריכים בהכרח לתת טעם משותף לשתי הלילות. ואמרו, שבשתי הלילות הללו שולטים שני כוכבים רעים ומזיקים, והם שבתי בלילי רביעיות, ומאדים בלילי שבתות, ואין האנשים יוצאין מבתיהן, מפני ההזק המגיע מהם ליוצאים מבתיהם באותן הלילות. וההזק ההוא נקרא בלשון רז"ל "אגרת בת מחלת", כדתניא בפרק ערבי פסחי: "אל יצא אדם יחידי בלילה, לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות, מפני שאגרת בת מחלת יוצאה היא. ויש אומרים, רבוא של מלאכי חבלה וכל אחת ואחת יש לה רשות לחבל בפני עצמה כו'". ואמרו דוקא בלילות, שכל מיני מזיקים שולטין בלילה, אבל בימים אף על פי שמאדים שולט בכל יום שלישי ושבתי בכל יום שבת, עם כל זה אין האנשים נמנעין מלצאת מבתיהן. וכן לפי טעמו של רש"י ז"ל דדוקא בלילי שבתות, אבל בימי שבתות אף על פי שהן באיסור המלאכה והדבור של חול כמו בלילות, אין האנשים נמנעין מלצאת מבתיהן בבתי כנסיות שלהם להתפלל בהם, ולבתי מדרשות ללמוד בהם. ואם תאמר, מנא לן לרז"ל לומר זה, דילמא בעתם בעת שהגשמים יפים לצמחים, שהגשמים שלא בעתם מזיקים. יש לומר, מיייתורא דקרא קא דרשי הכי, דאי בעתם בעת שהגשמים יפים לזרעים הוא דקאמר, ההוא מ"גשמיכם" נפקא, דמדלא קאמר ונתתי הגשמים אלא "ונתתי גשמיכם", משמע הגשמים הצריכים לכם הוא דקאמר, ואם כן מה תלמוד לומר "בעתם", שמע מינה לדרשא הוא דאתא, כדדרשו רז"ל. וכן גבי "ונתתי מטר ארצכם בעתו", מ"מטר ארצכם" משמע מטר הצריך לארצכם, מה תלמוד לומר "בעתו", שמע מינה לדרשא הוא דאתא כדלעיל. ועץ השדה הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות. בתורת כהנים. ונראה לפרש דמיותרא ד"השדה" הוא דקא דייקי לה, דהוה ליה למכתב: והעץ יתן פריו, כמו "היש בה עץ אם אין", "והשענו תחת העץ", "כל עצך ופרי אדמתך", "לא תשחית את עצה", מה תלמוד לומר "ועץ השדה", לומר לך אפילו העצים שבשדות, שאינן אלא אילני סרק, שנוטעין אותן שם לצל בעלמא, דאלו לפירות, לא היו נוטעין אותן אלא בפרדסים ובכרמים ובגנות, אפילו אלו עתידין לעשות פירות, וכל שכן שאר אילנות העושין פירות. והראיה על זה הפירוש, שהרי גבי קללות כתוב "ועץ הארץ" במקום "ועץ השדה", לומר שאפילו עץ הארץ, שמדרכו לעשות פירות, לא יתן פריו וכל שכן עץ השדה, שאין זה מדרכו.

שכך פירושו: שרצו לתת טעם על כפלות השכר הזה יותר משאר המקומות, שהרי גבי "אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם" אין כתוב שם אלא "ונתתי גשמיכם בעתם", אבל לא שיהיה יורה ומלקוש, ולא שיתן עשב בשדך לבהמתך, ולא שתאסוף אתה דגנג תירושך ויצהרך ולא אויבך, ולא שתאכל ושבעת, שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים, שכל אלה הפרטים כתובים בפרשה הזאת. לפיכך אמרו: "עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי", שפירושו, מאחר שעשיתם מה שעליכם לעשות, שלא היה לכם לעשות יותר מזה, שהרי שמרתם כל מצותי מאהבה ורחבה, ולא לשום תכלית אחר, צריך גם אני לעשות עמכם מה שעלי לעשות, עד שלא תשאר שום טובה שלא אעשה אותה לכם: דבר אחר, בעתו בלילי שבתות. בספרי. ורש"י פירש הטעם: "לפי שהכל מצויין בבתיהם", שאין שום אדם יוצא מביתו לשום עסק, אפילו לְדָבּוּר של חול. אבל בפרק סדר תעניות אמרו: "בלילי שבתות ובלילי רביעיות" ואם כן צריך לומר, שהטעם בזה הוא, מפני שבאלה הלילות שולטין שני כוכבים רעים: שבתי, בלילי שבתות, ומאדים בלילי רביעיות, ואינם יוצאים מבתיהם שלא ינזקו. והיא אגרת בת מחלת בלשון חכמים. ושמא יש לומר, דהיא דספרי לאו דוקא, אלא הוא הדין נמי בלילי רביעיות, מאחר שבשתייהם יחד אין שום אדם יוצא מביתו, אלא דחד מנייהו נקט. ומה שפירש רש"י נמי "לפי שהכל מצויין בבתיהן", אינו רוצה לומר, מפני שהם אסורים להתעסק בשום עסק, אלא מפני שיראים לצאת מבתיהן מפני אגרת בת מחלת. ואם תאמר, מנא לן לרבותינו ז"ל למדרש הכי, דלמא מאי "בעתם, בעת שהן צריכין לזרעים, ולא בעת שאינן צריכין, שהן מזיקים להם, שזו היא המשמעות של בעתם. יש לומר, דמיתורא דקרא הוא דקא דרשי לה, דלמא לי "בעתם", מ"גשמיכם" נפקא, דמשמע הגשמים הצריכים לכם, וכן הכא "ממטר ארצכם" נפקא, המטר הצריך לארצכם. מה תלמוד לומר עוד "בעתו", שמע מינה לדרשא הוא דאתא, לומר שאפילו בעת שמועילים לזרעים, אין הגשמים יורדים אלא בלילי רביעית או בלילי שבתות, כדי שלא יבטלו העם ממלאכתם. ופרשת בחוקותי שם. (וז"ל): בעתם בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון לילי שבתות. כדתניא בתורת כהנים. וכן בפרשת עקב, גבי "ונתתי מטר ארצכם בעתו" כתב רש"י ז"ל: "בעתו - בלילי שבתות" ונתן הטעם בזה "מפני שהכל מצויין בבתיהן". ונראה שהוא סובר שבלילי שבתות אין שום אדם יוצא מביתו, מפני שאסור בכל מיני מלאכה ואפילו בדבור של חול. אבל בפרק סדר תעניות אמרו:

24) קרבן אהרן. (עין לעיל הערה 7 לראיית התו"כ המדובר בה כאן) (וז"ל: ברביעיות – הרא"ם ז"ל פירש שלמדו זה רז"ל ממלת בעתם שהיא יתר. דאם ר"ל בעת שהגשמים יפים לזרעים. ההוא מאומרו גשמיכם נפקא. דמדלא אמר ונתתי גשמים משמע הגשמים הנצרכים לכם. וא"כ מה תלמוד לומר בעתם שאמר לדרשה הוא דאתא. עד כאן תורף דבריו. ולא נראה לי. משום דההגבלה בגשמים כדי שלא יהיה לטורח צריך שתהיה בב' דברים. האחד בכמות שלא ירד זולת הנצרך לזרעים ולא יותר ולא פחות. והב' בזמנים והוא שלא ירד בעת שאין העולם צריכים לו. ואם כן תרי קראי צריכי. גשמיכם אמר לומר הגשמים הנצרכים לכם בכמות. ובעתם אתא לומר בזמנים אשר אתם צריכים אלי. ואם כן מ"ש שבזמן שאנו צריכים אליהם שיהיה בלילה מיוחדת. עדיין צריכים אנו למודעי לידע מאין למדו זה. ומה שנראה לי בזה הוא דכנוי בעתם הוא שדייקו רבותינו ז"ל שבבחינת הגשמים כל עת וזמן כאשר ימלאו העבים גשם על הארץ יריקו. ואין עת קבוע לכם בבחינתכם. וא"כ לא היה לו לכנות העת לגשמים אלא יאמר ונתתי גשמיכם בעת וירצה בעת אשר אתם צריכים לו. ולזה דרשו בעתם בעת אשר לא יהיה עת וזמן לדבר אחר אלא להם לבד. והוא לומר שגם בעת אשר הזרעים נצרכים אליהם לא ירדו בעתות אשר אתם צריכים אליהם ללכת בדרכים אלא בעת שלא יהיה אלא עתם להם לחוד. והוא ברביעיות. והוא מליל ד' לליל ד' שאין בני אדם הולכים בדרכים בלילות. כדתיבא בפ' ערבי פסחים: אל יצא אדם יחידי בלילה לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות. מפני שאגרת בת מחלת יוצאת היא. וי"א ריבוא של מלאכי חבלה וכל אחת ואחת יש לה רשות לחבל בפני עצמה. ואמרו המפרשים שהכוונה בזה שבשתי הלילות הללו שולטים שני ככבים רעים. והם שבת בלילי שבתות ומאדים בלילי רביעיות. ואין האנשים יוצאים מבתיהם מפני ההזק המגיע מניצותיהם]?? וברא"ם שלפנינו הלשון: המגיע מהם - המעתיק] ליוצאים מבתיהם באותם הלילות. וזה הוא דוקא בלילות לפי שכל מיני מזיקין מצויין בלילות יותר מהימים. ולזה בימים אף על פי שמאדים שולט ביום שלישי ושבת ביום שבת אין האנשים נמנעים מלצאת בבתיהם: או אינו אלא בערבי שבתות - דנוכל לומר דהכי קאמר דהגשמים ירדו בעתם ירצה בעת אשר העולם צריכין אליהם אפילו שיהיה בערבי שבתות שהם מטרידים לאנשים ומונעים מהכנת צרכי שבת: אמרו - כלומר זה אי אפשר לפי שהכתובים מדברים בברכה וזה הוא סימן קללה. שכן אמרו שאפילו שנות כשנות אליהו שהעולם צריכין לגשמים הרבה כמו שהיו צריכים

אליהם אז ומתאווים אליהם. אם ירדו בערבי שבתות הוא סימן קללה שהוא מופת על שאינם נשלחים מההשגחה ממנו יתברך אחר שהוא מבטלם מעונג שבת. ואם כן אינו אלא בשעה שאין עכוב וביטול כלל. והוא בלילי רביעיות: מעשה בימי הורדוס - כלומר אם יקשה לך שאיך יספיקו גשמים אלו לרוות הארץ ולמה שהיא צריכה לגדל הזרעים. בא וראה שאין הברכה תלויה ברבוי הגשמים אלא בהשגחתו יתברך. שבימי הורדוס כאשר היה בונה העזרה, ובנה אותה בנין יפה, כדאיתא במסכת בתרא, לא היו יורדים הגשמים אלא בלילות, ולמחר היה יבש מה שהיה יורד, מפני שהיה חמה מזרחת לנגב את הארץ, כדי שלא יתבטלו ממלאכת הבנין. ובזה ידעו שמעשיהם לשם שמים, אע"פ שתסר העזרה, ובנה בה בנין אחר, והיה נראה לאנשים שעשה זה הורדוס כדי להתגדל, עד שבזה המין מההשגח' הפרטי' ידעו שמעשיהם לשם שמים. ואם כן ירידת הגשמים בעת אשר העולם צריך לו בהקפד' שלא ירד אלא בעיתים אשר לא יתבטלו האנשים מעיסוקיהם ובקשת מחיתם הוא סימן ואות להשגחה, ואין זה אלא בלילי רביעיות כמ"ש: בלילי שבתות – לפי שלילי רביעיות הן אמת שאין האנשים יוצאים יחידיים, אבל הרבים בני אדם אין כאן סכנת מזיקים ומותר לצאת. אבל בליל שבת איכא מונע אחר מלצאת מלבד המזיקין שהוא אסור במלאכה, ואין בני אדם יוצאים מבתיהם אפילו הרבה יחד. ולזה בלילי רביעיות עדיין איכא ביטול להרבה אנשים יחד שהוא מונע אותם מלצאת, אבל בלילי שבת ליכא ביטול כלל. ולזה הדר אמר דבעיתם הוא בלילי שבתות. ולזה רש"י ז"ל בפ' התורה לא אמר אלא לילי שבתות, ולא הביא טעם המזיקין שהוא משותף ללילי שבתות ולילי רביעיות אלא אמר מפני שהכל מצויין בבתיהם, מפני שאסור בכל מיני מלאכה, והוא מ"ש. אבל במסכת תעניות שאמרו בלילי רביעיות ובלילי שבתות ביאר שם טעם רש"י ז"ל טעם המזיקין שהוא משותף לשניהם. אבל כאן בת"כ לא חברים יחד אלא אמר בתחלה בלילי רביעיות ואח"כ אמר ד"א בלילי שבתות שבאו להוסיף כמ"ש או נאמ' שבלייל רביעיות אין ההמנע מלצאת לעשות מלאכה זולתי מפני ההזק לבד, אבל אינה מנועה מצד עצמה שאין האיסור במלאכה. ולזה כבר יתכן ששעת הדחק והוצרך למלאכה יוצאים או ששיצאו בחבר' האנשים, ומזה הצד איכא ביטול בצד מה, אבל בלילי שבתות האסור במלאכה בעצמה, ולזה אין תקנה להם לצאת, ובלילה הזה ליכא ביטול כלל. לזה אמר שאמרו בעתם שירצה במ"ש עת ירידת הגשמים ואין עת לשום דבר אחר שאין עסק בו כלל. ואין זה אלא בלילי שבתות. והימים

עם היות שהימים ג"כ אסורים במלאכה ואין עוברים דרכים בהם, עכ"ז הם יוצאים מבתיהם לבתי מדרשות ולבתי תפלות ולבית ועד וכיו"ב. וא"כ ה"ק קרא, ונתתי גשמיכם בעת שאינו עת לשום דבר מהדברי הנצרכי' לאדם אלא לגשמי' בלבד, ולזה כנה העת לגשמי': **בצידה לדרך רש"י ד"ה בעתם.** בשעה שאין דרך בנ"א לצאת כגון לילי שבתות. – ...והרב הגדול ר' אהרן שי' כתב עליו וז"ל: ולא נראה לי משום דהגבלה בגשמים כדי שלא יהיה לטורח צריך שתהיה בשני דברים האחד בכמות שלא ירד זולת הנצרך לזרעים ולא יותר ולא פחות, והב' בזמנם והוא שלא ירד בעת שאין העולם צריכים לו, ואם כן תרי קראי צריכי, גשמיכם אמר לומר הגשמים הנצרכים לכם בכמות. ובעתם אתא לומר בזמנים אשר אתם צריכים אליו. ואם כן מה שאמרו שבזמן שאנו צריכים אליהם שיהיו בלילה מיוחדת. עדיין צריכים אנו למודעי לידע מאין למדו זה. ומה שנראה לי בזה הוא דכנוי בעתם הוא שדייקו רז"ל שבבחינת הגשמים כל עת זמן כאשר ימלאו העבים גשם על הארץ יריקו. ואין עת קבוע להם בבחינתם, וא"כ לא הוה ליה לכנות העת לגשמים אלא יאמר ונתתי גשמיכם בעת, וירצה בעת אשר אתם צריכים לו ולזה דרשו בעתם, בעת אשר לא יהיה עת זמן לדבר אחר אלא להם לבד. והוא לומר שגם בעת אשר הזרעים נצרכים אליהם לא ירדו בעתות אשר אתם צריכים אליהם ללכת בדרכים אלא בעת שלא יהיה אלא עתם להם לחוד. והוא בלילי שבתות. [!! אבל ראה לעיל שבקרבן אהרן כתוב "והוא ברביעיות" – המעתיק.]

(25) **ויצא ל, טז.** וַיֵּבֵא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בְּעֶרְבַּ וַתֵּצֵא לָאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָאֵי בְנֵי יִשְׁשָׁכָב עִמָּה בְּלַיְלָה הַזֶּה:

(25*) **משכיל לדוד כאן.** (וז"ל): **בעתו בלילות וכו'.** עיין מ"ש בפרשת בחקתי בס"ד. ברם הכא לא צריכים לההיא דכוליה בעתו יתירא דמדכתיב יורה ומלקוש היינו עונתו ומאי בעתו א"ו לדרשה. ומ"ש ד"א והתם בפרשת בחקתי לא כתב אלא בלילי שבתות היינו טעמא דהתם דלא כתיב יורה ומלקוש להדיא א"כ כולל גם שאר גשמים הפרטיים לעת הצורך לפי המקום והזמן וניחא לפ' בפשיטות בלילי שבת אבל הכא דלא מיירי אלא ביורה ומלקוש כדכתיב וזמנן קבוע כדאיתא בפ"ק דתענית איזו היא רביעה ראשונה הבכירה בג' במרחשון בינונית בז' בו ואפילה בי"ז וכו' ומפרשי' ראשונה לשאול וידוע שזהו שבח של צבור כגון אמר מוריד הגשם ואתי מטרא א"כ לא שייך לפ' בלילי שבת כי לא לעולם יבא אותו היום המיוחד

לשאול בשבת מש"ה מייתי נמי איךך פירושא ולאותו פירוש מיהא ק' דא"כ לימא בלילה להדיא כיון דהויא מלתא מלתא פסיקתא דבשלמא לפירוש ב' ניחא דלא פסיקא ליה דזימנין איכא נמי לילה אחרת כגון בלילי רביעיות אחר גזרת רחב"ד וכדכתיב' התם בפרשת בחקתי:

(26) **לקוטי שיחות חי"ז ע' 324 ואילך.** (לא נעתק). **בביאור פרש"י עה"פ ופניתי אליכם.** (הפסוק): וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקְיַמְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֶתְכֶם: (פיר' רש"י): ופניתי אליכם - אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו', כדאיתא בתורת כהנים: והפריתי אתכם - בפריה ורביה: והרביתי אתכם - בקומה זקופה:

(27) **משו"ע אדה"ז חאו"ח סרס"ח סי"ג.** (וז"ל): תקנו חכמים שאחר תפלת לחש יאמר השליח צבור ברכה אחת מעין שבע ולמה תקנו בליל שבת יותר משאר לילות שלא תקנו חזרת ש"ץ אחר תפלת ערבית כמו שנתבאר הטעם בסי' רל"ז לפי שבתי כנסיות שבימיהם היו בשדות ששם מצוים מזיקים וכל שאר לילות היו עסוקין במלאכתן ובגמרם מלאכתם מתפללים ערבית בביתם ולא היו באים לבית הכנסת בלילה אבל ליל שבת היו באים לבית הכנסת וחששו שיש שאינן ממהרים לבוא ושוהין לאחרי תפלת הצבור וישארו יחידים בבית הכנסת ויסתכנו לכך האריכו תפלת הצבור כדי שיהיה פנאי ליחיד לגמור תפלתו בעוד שהש"ץ אומר ברכה ז. ו... **רמ"א יו"ד סרס"ה סי"ב.** עוד נהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנוולד זכר נכנסים אצל התינוק לטעום שם, והוא ג"כ סעודת מצוה. **וט"ז שם.** (וז"ל): בליל שבת כו'. - הטעם שם בת"ה דאז הכל מצויים בבתיהם וזה ישוע הבן בגמ' לפר"ח וראיתי סמך אחד לזה ממדרש רבות פרשת אמור פרשה כ"ז ר' לוי אמר משל למלך שגזר ואמר כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחילה כך אמר הקדוש ברוך הוא לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת שאין ז' ימים בלא שבת ואין מילה בלא שבת עכ"ל. ובדרישה הביא מתשובת מהר"ר מנחם מה שנוהגים בשבת לבקר אצל התינוק הנוולד שהוא אבל על תורתו ששכח כדאיתא פ' המפלת עכ"ל: **(מתרומת הדשן סי' רסט).** שאלה: יום ל"א של בן בכור שבאותו יום פוּדִין אותו אם חל בשבת היאך יעשו, צריכים להמתין בפדיון עד אחד בשבת או אם יש תקנה שיהא נפדה בשבת? תשובה: יראה דאין למצוא תקנה שיהא נפדה בשבת... ובאיךך גוונא נמי שיתן המעות לכהן בע"ש

כדמבואר לעיל, גם בזה יש גמגום דהיאך יעשה עם הברכות שצריך לברך וגם עם הסעודה שרגילין לעשות בשעת הפדיון. כמו שמצאתי הועתק מספר פרנס שנוהגים לעשות סעודה לפרסומי מצות. וכן מוכח מן התלמוד דאפי' בימיהם היו נוהגים לעשות סעודה לפדיון הבן, כדאיתא פ' מרובה רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן ופרש"י ישוע הבן משתה היו עושין לפדיון הבן, וכתבו שם התוס' וכן פ' בערוך ישוע הבן פדיון הבן. ואף על גב דמפרשי אינהו בשם ר"ח דהיו רגילין לעשות סעודה כשנולד זכר על שנושע ונמלט ממעי אמו, מ"מ בהא לא פליגי ארש"י שהיו רגילין לעשות סעודה לפדיון הבן. ואחד מהגדולים הוכיח משם דסעודת מצוה היא לרש"י כדאית ליה ולפר"ח כדאית לי' מדאיקלע רב להתם דהא אמרינן פ' גיד הנשה דרב לא היו מתהני מסעודת הרשות, והיה רוצ"ל דמה שאנו נוהגים עכשיו לאחר שנולד זכר נכנסין לשם לטעום בלילי (בליל) שבת הסמוך ללידה דהיא סעודת מצוה, והיינו אותה סעודה דפר"ח וקבעה בלילי שבת בשעת שהכל מצויין בבתיהם. וכיון דסעודת מצוה הוא דפדיית הבן כמו שביארתי, בנ"ד אימתי יעשנה...: שו"ע אדה"ז חאו"ח סרע"ה ס"י. (וז"ל:): הרב יכול לראות לאור הנר מהיכן יקראו התינוקות ולסדר ראשי הפרשיות בפיו מתוך הספר לאור הנר והשאר קורא בעל פה לסייע את התינוקות ולא ראשי פרשיות בלבד אלא כל שיודע קצת הפרשה בעל פה ובקצת צריך לראות בספר אפילו באמצע הפרשה הרי זה מותר שמאחר שאינו מעיין בספר תמיד יש לו היכר בזה ולא יבא לשכוח ולהטות. לפיכך ליל פסח שחל להיות בשבת מותר לקרות ההגדה בספר לאור הנר לפי שאין עם הארץ שלא תהא שגורה בפיו קצת ואינו צריך לעיין בספר אלא לפרקים (ואף כשקורא כולה בספר מותר כיון שאינו צריך לזה) והוא הדין הזמירות שאומרים בכל שבת על השלחן מי שרגיל בהן קצת בעל פה יכול לאמרן מתוך הספר וכל שכן שהמשכים בשבת לבית הכנסת מתפלל שם לאור הנר הדולק מבעוד יום שזהו מותר שהתפלה ושאר דברים שהוא רגיל לאמרם הם שגורים בפיו יותר מההגדה...:

29) **ברכות לה, ב.** (וז"ל:): רבי חנינא בר פפא רמי: כתיב ולקחתי דגני בעתו וגו', וכתב: ואספת דגנך וגו'! - לא קשיא: כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. תנו רבנן: ואספת דגנך, - מה תלמוד לומר - לפי שנאמר: לא ימוש ספר התורה הזה מפיקך, יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך - הנהג בהן מנהג דרך ארץ,

דברי רבי ישמעאל; רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר: ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: ואספת דגנך; ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר: ועבדת את אויבך וגו'. אמר אביי: הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי - ולא עלתה בידן. **חדא"ג מהרש"א שם.** (וז"ל:): שנאמר ואספת דגנך וגו'. יש לעיין בזה דהיאך מתוקם האי קרא ואספת דגנך וגו' באין עושין רצונו של מקום הא מפורש ביה והיה אם שמוע וגו' לאהבה את ה' וגו' ועלה קאי ונתתי מטר וגו' ואספת דגנך וגו' והיפך באין עושין רצונו של מקום השמרו לכם פן וגו' ולא יהיה מטר וגו' וי"ל בזה כדברי התוספות דודאי איירי קרא בעושין רצונו של מקום. אבל אין עושין רצונו כ"כ דאינן צדיקים גמורים דאע"ג דכתיב ביה והיה אם שמוע וגו' לאהבה וגו' מכל מקום מדכתיב בהך פרשה בכל לבבכם ובכל נפשכם ולא כתיב נמי ובכל מאדכם כדכתיב בפרשת שמע ובכל מאדך משמע ליה דאיירי הכא באינן צדיקים גמורים דהיינו שאינם צדיקים במאד כדאמרינן דיש לך אדם שחביב לו ממונו יותר מגופו וע"כ עונשן בדבר שבממון שאין מלאכתן נעשית על ידי אחרים ודקאמר ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית ע"י כו' היינו הכת אחרת דאין עושין רצונו של מקום כלל כדכתיב ועבדת את אויבך וכתב לעיל מיניה תחת אשר לא עבדת את ה' וגו' ואלו נענשו גם בגופן שמלאכת אחרים נעשה על ידן: **או"ת לה"מ.** (וז"ל:): מפני מה לא נאמר בפרשת והיה אם שמוע ובכל מאודיכם. ונ"ל פשוט, כי אין אדם עובד עבודה אלא בשביל הוספת התענוג. על דרך משל העבד עובד עבודה קשה לפי שמצפה להוספת תענוג במשלם שנתו. ואיתא בספר נגיד ומצוה מאודיך הוא לשון מאוד, כלומר בכל מה שהוא חשוב יותר בעיניך מאוד מאוד. נמצא אדם שעובד כזה להש"י אין חשובים בעיניו כל התענוגים שבעולם הזה, והראיה שעובד בזה להש"י, אך הוא מצפה לתוספת תענוג שבעולם הבא. אבל אדם שאינו עובד להשם יתברך בכל מה שחשוב בעיניו בעולם הזה, בוודאי שיש לו תענוג גדול מדברי העולם הזה, אז ישלם לו הקב"ה המעט שעשה בעוה"ז, כי זה חשוב בעיניו. וזהו והיה אם שמוע וגו' לעבדו בכל לבבכם וגו', אבל לא תרצו לעבוד אותו בכל מאודכם, נמצא אתם מראין

בעצמיכם שחשוב בעיניכם דברי ארציות שבעולם הזה, אז ונתתי מטר ארצכם, שהוא גם כן דברי ארציות שבעולם הזה. ונ"ל כי בזה מובן מה שאמרו רז"ל כאן כשעושיין רצונו של מקום וכו', וע"ש בתוספות. לקוטי שיחות ח"ב ע' 98 ואילך, וש"נ. (לא נעתק)

30) יא, טז. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלקים אחרים והשתחיתם להם: פרש"י שם (ז"ל): השמרו לכם - כיון שתהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקב"ה אלא מתוך שביעה, שנאמר, פן תאכל ושבעת ובקרך וצאנך ירביון, מה הוא אומר אחריו, ורם לבבך ושכחת: שם (כו, ה): והשיג לכם דיש את-בציר ובציר ישיג את-זרע ואכלתם לחמכם לשבע ושבתם לבטח בארצכם: (* למש"נ אח"כ (כו, יד). ואם-לא תשמעו לי ולא תעשו את כל-המצוות האלה:

31) חגיגה ט, ב. (ז"ל): אמר ליה בר הי הלל: מאי דכתיב: ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובד אלקים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו! - אמר ליה: עבדו עבדו - תרוייהו צדיקי גמורי ניהו. ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. - אמר ליה: ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו? אמר ליה: אין, צא ולמד משוק של חמרין: עשרה פרסי - בזוזא, חד עשר פרסי - בתרי זוזי. תניא פט"ו. (ז"ל): ובזה יובן מ"ש ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו... ובבינוני יש ג"כ שתי מדרגות עובד אלקים ואשר לא עבדו ואעפ"כ אינו רשע כי לא עבר מימיו שום עבירה קלה וגם קיים כל המצות שאפשר לו לקיימן ותלמוד תורה כנגד כולם ולא פסיק פומיה מגירסא אלא שאינו עושה שום מלחמה עם היצר לנצחו ע"י אור ה' המאיר על נפש האלקית שבמוח השליט על הלב כנ"ל מפני שאין יצרו עומד לנגדו כלל לבטלו מתורתו ועבודתו ואין צריך ללחום עמו כלל כגון שהוא מתמיד בלמודו בטבעו מתולדתו על ידי תגבורת המרה שחורה וכן אין לו מלחמה מתאות נשים מפני שהוא מצונן בטבעו וכן בשאר תענוגי

עוה"ז הוא מחוסר הרגש הנאה בטבעו ולכן אין צריך להתבונן כל כך בגדולת ה' להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה' במוחו להשמר שלא לעבור על מצות ל"ת ואהבת ה' בלבו לדבקה בו בקיום המצות ות"ת כנגד כולן אלא די לו באהבה מסותרת אשר בלב כללות ישראל שנקראו אוהבי שמו ולכן אינו נקרא עובד כלל כי אהבה זו המסותרת אינה פעולתו ועבודתו כלל אלא היא ירושתנו מאבותינו לכלל ישראל וכמ"ש לקמן. וכן אף מי שאינו מתמיד בלמודו בטבעו רק שהרגיל עצמו ללמוד בהתמדה גדולה ונעשה ההרגל לו טבע שני די לו באהבה מסותרת זו אא"כ רוצה ללמוד יותר מרגילותו ובזה יובן מ"ש בגמרא דעובד אלקים היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד ולא עבדו היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים לבד והיינו משום שבימיהם היה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים כדאיתא התם בגמרא משל משוק של חמרים שנשכרים לעשר פרסי בזוזא ולאחד עשר פרסי בתרי זוזי מפני שהוא יותר מרגילותם. ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתרה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה על גביהן ביתר שאת ויתר עז להיות נקרא עובד אלקים מפני שכדי לשנות טבע הרגילות צריך לעורר את האהבה לה' ע"י שמתבונן בגדולת ה' במוחו לשלוט על הטבע שבחלל השמאלי המלא דם הנפש הבהמית שמהקליפה שממנה הוא הטבע וזו היא עבודה תמה לבינוני. או לעורר את האהבה המסותרת שבלבו למשול על ידה על הטבע שבחלל השמאלי שזו נקרא ג"כ עבודה להלחם עם הטבע והיצר ע"י שמעורר האהבה המסותרת בלבו משא"כ כשאין לו מלחמה כלל אין אהבה זו מצד עצמה נקראת עבודתו כלל:

32) ירוש' מע"ש בסופה. רבי הונא בר אחא בשם ר' אלכסנדרא בוא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצוה שכל השקפה שבתורה ארורה וזה בלשון ברכה. אמר רבי יוסי בן חנינא ולא עוד אלא שכתוב בו היום הזה. תניי יומא: בפרש"י וירא יח, טז. (ז"ל): וישקיפו על פני סדום - כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך, שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת רוגז לרחמים:
